

Cezary Rowiński

W stulecie urodzin profesora Juliana Krzyżanowskiego

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 28, 129-131

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z ŻYCIA TOWARZYSTWA

Cezary Rowiński

W STULECIE URODZIN PROFESORA JULIANA KRZYŻANOWSKIEGO

Nakładem Państwowego Instytutu Wydawniczego, z inicjatywy i przy współudziale Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, dla uczczenia setnej rocznicy urodzin profesora, ukazała się księga pamiątkowa zatytułowana *Ignis ardens. Julian Krzyżanowski – człowiek i uczonec*¹. W ten sposób Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza spłaca dług wdzięczności profesorowi Julianowi Krzyżanowskiemu, który był długoletnim członkiem i działaczem Towarzystwa, a od 1946 r. aż do śmierci (zmarł 19 maja 1976 r.) jego prezesem. To dzięki jego niespożytej energii i wysiłkom Towarzystwo zostało reaktywowane w 1946 r., to on kierował pracami Towarzystwa w najtrudniejszym okresie w całej, ponad stuletniej jego historii, w niesprzyjających warunkach, jakie zaistniały w czasach po drugiej wojnie światowej.

Lektura księgi *Ignis ardens* uprzytamnia nam całą niezwykłość osobowości Juliana Krzyżanowskiego. Był on nie tylko wybitnym historykiem literatury, ale również jednym z największych luminary humanistyki polskiej dwudziestego stulecia. Jako uczonec – historyk literatury obejmował zasięgiem swych zainteresowań cały niemal obszar dziejów literatury polskiej, od średniowiecza po epokę współczesną. Lecz jednocześnie był znakomitym folklorystą – badaczem literatury ludowej, wybitnym komparatystą, interesował się także teorią i socjologią literatury, olbrzymie zasługi miał też w dziedzinie sztuki edytorskiej. Profesor Julian Krzyżanowski był wspaniałym pedagogiem, wychowawcą całej plejady badaczy i uczonych, wśród których znajdujemy wielu wybitnych, aktualnie działających historyków literatury. Cieszył się wielkim autorytetem w międzynarodowych kręgach slawistów, był wykładowcą na wielu renomowanych uniwersytetach zagranicznych. Dziś, w dobie daleko posuniętej specjalizacji w domenie nauk o człowieku i kulturze, osoba Juliana Krzyżanowskiego jawi się jako postać gigantyczna. To wszystko uświadamia nam raz jeszcze świeżo opublikowany tom *Ignis ardens*.

Omawiana tutaj księga pamiątkowa zawiera artykuły i rozprawy prawie trzydziestu autorów; wśród nich są uczniowie profesora Juliana Krzyżanowskiego, jego koledzy i najbliżsi współpracownicy. Niektórzy z nich – jak Edmund Jankowski, Stefan Treugutt czy Maria Grabowska – niestety nie doczekali pojawienia się tego tomu. Całość materiałów zebranych w księdze została podzielona w logiczny i przejrzysty sposób na trzy części: *Ze wspomnień o człowieku*, *Nad dziełem uczonego* oraz *Kalendarz życia i twórczości, bibliografia*. *Ignis ardens* opublikowane zostało pod staranną, pieczołowitą redakcją Marii Bokszczanin.

W części zatytułowanej *Ze wspomnień o człowieku* zgromadzono prace przedstawiające profesora w jego życiu prywatnym, w kontaktach z ludźmi, w jego codziennej pracy; charakteryzujące go jako człowieka, ukazujące jego nawyki, obyczaje, gusta i upodobania. Z tych wspomnień wyłania się sylwetka człowieka niezwykle, pełnego temperamentu i entuzjazmu, prawdziwego „płomienia gorejącego”; człowieka obdarzonego rogatą duszą, bezkompromisowego, ale zarazem przepojonego dobrocią i przychylnością dla ludzi; znanego z ostrego języka i złośliwości wobec swych przeciwników naukowych oraz polemistów, lecz zawsze gotowego udzielić innym pomocy i wsparcia. W niektórych wspomnieniach – jak np. w pracy Stanisława Podlewskiego – objawia się autentyczny heroizm i bezgraniczne poświęcenie profesora, zwłaszcza w okresie wojny i okupacji hitlerowskiej, owo „męstwo cywilne” (*virtus civilis*), że posłużymy się tu sformułowaniem użytym przez Zdzisława Liberego w *Słowie wstępnym*. Pośród prac zamieszczonych w tej części chciałbym także zwrócić uwagę na *Wspomnienie o moim ojcu* pióra Jerzego R. Krzyżanowskiego – syna profesora, również historyka literatury, działającego obecnie w USA. Dla tych czytelników, dla młodszej generacji polonistów, którzy znają Juliana Krzyżanowskiego wyłącznie z lektury jego książek, ta część tomu *Ignis ardens* przynosi wielką niespodziankę: ten wielki erudyta – jak by się mogło wydawać, spędzający życie wśród bibliotecznych półek, oddany bez reszty benedyktyńskiej pracy filologa i historyka – objawia się jako fascynująca, barwna osobowość, promieniująca niepowtarzalnym światłem swojej indywidualności zarówno w sferze prywatności jak i w działalności publicznej oraz naukowej.

Każda z szesnastu rozpraw składających się na drugą część tomu prezentuje niejako jedno z pól naukowych zainteresowań Juliana Krzyżanowskiego. Te poszczególne prace układają się w pewną mozaikę obejmującą całość ogromnego dorobku naukowego profesora. Właśnie ta część tomu umożliwia nam ogarnięcie w syntetycznym skrócie wszechstronności zainteresowań naukowych Juliana Krzyżanowskiego i znaczenia wkładu, jaki wniósł on do różnorodnych dyscyplin wiedzy o literaturze oraz kulturze. Wśród tych prac znajdujemy kilka rozpraw znakomitych. Z braku miejsca nie mogę wymienić wszystkich na to zasługujących, ograniczę się więc do trzech: Wiktora Weintrauba – *Julian Krzyżanowski – badacz literatury staropolskiej*, Edmunda Jankowskiego – *Julian Krzyżanowski*

jako badacz literatury okresu pozytywizmu oraz Janiny Kulczyckiej-Saloni – Sienkiewicz w oczach komparatysty.

W części trzeciej zamieszczono starannie opracowany przez Helenę Kapeliś *Kalendarz życia i twórczości* oraz *Bibliografię Juliana Krzyżanowskiego za lata 1973–1992* zestawioną przez Marię Bokszczanin. Bibliografia ta stanowi bardzo cenne uzupełnienie bibliografii obejmującej lata 1913–1973, opracowanej przez Zofię Świdwińską-Krzyżanowską i Marię Bokszczanin w książce *Dzieło Juliana Krzyżanowskiego* (Warszawa 1973).

Księga *Ignis ardens* jest nie tylko wyrazem hołdu złożonego pamięci wielkiego uczonego; wiele prac w niej zawartych posiada wartość dokumentów, inne wzbogacają i poszerzają w istotny sposób naszą wiedzę polonistyczną. Można wyrazić nadzieję, iż wcześniej czy później, powstanie wyczerpująca, naukowa monografia przedstawiająca życie i twórczość Juliana Krzyżanowskiego, zanim jednak powstanie, księgę pamiątkową *Ignis ardens* możemy traktować jako zapowiedź takiego dzieła.

¹ *Ignis ardens. Julian Krzyżanowski – człowiek i uczoney. W setną rocznicę urodzin*, Warszawa 1993, Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza i Państwowy Instytut Wydawniczy.